

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

Κείμενο 1

Αυτοέλεγχος

Το ακόλουθο συντομευμένο δοκίμιο του Άγγελου Τερζάκη (1907-1979), σημαντικού πεζογράφου της γενιάς του 1930, προέρχεται από το βιβλίο του Προσανατολισμός στον αιώνα, Οι εκδόσεις των φίλων, Αθήνα, 1985, σ. 32-35.

Μέσα στον αναταραγμένο, αντιφατικό κι' αλλοπρόσαλλο σημερινό κόσμο, τίποτα δεν παρηγορεί τόσο, τίποτα δεν τονώνει, όσο κάποιος νέος που μας ζυγώνει κάπου-κάπου, αθόρυβα, σοβαρά, και μας εμπιστεύονται το πάθος που τους κρυφοκαίει, το πάθος για λύσεις. Έρχονται να βρουν εμάς τους πρεσβύτερους¹ με τη ζαλισμένη ελπίδα πως –πού ξέρεις- μπορεί και η πείρα του χρόνου να μας έχει διδάξει κάτι παραπάνω. Η προσδοκία τους δεν είναι βέβαια η τυπική, η πειθήνια² του παλαιού καιρού, η ευλάβειά τους απέναντι στην ώριμη ηλικία μπορεί να μην έχει τη στρατιωτική υποταγή που είχε, έναν καιρό, η δική μας απέναντι στους ηλικιωμένους. [...]

Στους νέους αυτούς, όταν μας αξιώνουν με μια τους επίσκεψη ή ακόμα και μ' ένα γράμμα, οι πρεσβύτεροι νιώθουμε την υποχρέωση να δώσουμε απαντήσεις. Τι απαντήσεις; Ας πούμε καλύτερα: μια μικρή βοήθεια. [...]

Το διαλυτικό πνεύμα της εποχής μας έγκειται στο ότι εισχώρησε στο εσωτερικό των εννοιών και τις διέσπασε προτού η τεχνική κατορθώσει να διασπάσει τον πυρήνα της ύλης. Όλα συνεχονται.³ Οι μεγάλες έννοιες, θεμέλια των ηθικών αξιών, είχαν αντέξει χιλιάδες χρόνια τώρα στις επιθέσεις [...]. Η δύναμή τους ήταν η εσωτερική τους συνοχή. Μπορούσες να τις δεχτείς ή να τις απορρίψεις, δεν μπορούσες να τις βάλεις να προδώσουν τον εαυτό τους. Το πολυμήχανο πνεύμα του καιρού μας, αυτό ακριβώς πέτυχε. Έκανε την κάθε έννοια συκοφάντη του εαυτού της.

Έτσι είναι που συντελέστηκε η καθολική ρευστοποίηση. Ζούμε σ' έναν κόσμο – τοπίο κατακλυσμού όχι γιατί βουλιάζουν γύρω τα πάντα, αλλά γιατί τα πάντα γίνονται ρευστά. Και το μεγαλείο του τοπίου απ' αυτό ακριβώς προέρχεται. Ρωτήστε έναν νέο, υπό τον όρο να μην υπηρετεί σε κάποια διατεταγμένη πειθαρχία, να μην περπατάει με δεκανίκια δανεικά: Θα σας πει πως δεν ξεκρίνει⁴ γύρω του τίποτα σταθερό, όλα μοιάζουν σαν ίσκιος, φάσματα,⁵ παραισθήσεις, ο κόσμος

¹ πρεσβύτεροι = μεγαλύτεροι σε ηλικία, ηλικιωμένοι.

² πειθήνια = υπάκουη.

³ συνεχονται = επικοινωνούν, συνορεύουν.

⁴ ξεκρίνει = διακρίνει.

⁵ φάσματα = οπτασίες, φαντάσματα.

δεν είναι παρά ένα φευγαλέο όνειρο του νερού. Και μέσα σ' αυτή την απέραντη ρευστότητα, ένα μόνο σημείο βέβαιο: η αγωνία του υπάρχουν. [...]

Ο νέος μου ωστόσο περιμένει εκεί, καθισμένος στη γωνιά, με το μάτι του θολό. Διετύπωσε όπως μπορούσε, ρευστά, με μια ευγλωττία⁶ ρευστή, την ερώτησή του. Και περιμένει μια απάντηση, που να μην είναι ρητορεία, κενολογία, αυταρέσκεια, αοριστολογία, φιλολογία. Περιμένει μια απάντηση που να είναι κανόνας ζωής. Αλλά ούτε αυτό μόνο. Μια απάντηση που να πηγάζει από μια πράξη ζωής. Μη νομίσετε πως θα τον ξεγελάσετε. Αφελέστατη θα ξεφανερωνόταν η πονηρία σας, και πολύ σύντομα. Το μάτι του είναι έτοιμο να συμπονέσει την αμηχανία του συνομιλητή του, είναι όμως κί' αδυσώπητο. Πάει η εποχή των πανηγυρικών λόγων.

Κείμενο 2

Κ. Γ. ΚΑΡΥΩΤΑΚΗΣ (1896-1928)

Ξεπροβόδισμα⁷

Το ποίημα «Ξεπροβόδισμα» ανήκει στα «Παραλειπόμενα (1919-1927)» του Κώστα Καρυωτάκη. Δημοσιεύτηκε στις 29 Ιουνίου 1919 στο περιοδικό Ο Νουμάς (Ποιήματα και πεζά, επιμ. Γιώργος Σαββίδης, Αθήνα, Βιβλιοπωλείον της «Εστίας», 2016, σ. 165).

—Αγάπη μου, ήσουνα παιδί· παιδί μου, είσαι άντρας τώρα·
σύρε, ακριβέ μου, στο καλό, μη σε προφτάσει η μπόρα.

—Μάνα μου, κοίτα, ενύχτωσε· πώς να κινήσω; βρέχει·
μάνα, μια θλίψη με κρατεί και μια τρομάρα μ' έχει.

—Παιδί μου, όλοι θα φύγουνε· κι αν μείνεις τελευταίος;
σύρε· και πάντα να 'σαι ορθός και πάντα να 'σαι ωραίος.

—Μάνα, ο χειμώνας ρυάζεται⁸ κι η νύχτα αγκομαχάει·
με δένει, μάνα, μια ντροπή, κι ένας καημός με πάει.

—Βλέπε, παιδί μου, πάντα ομπρός. Το χτες μη σε πικραίνει.
Τώρα η ζωή σαν άλογο στην πόρτα σε προσμένει.

⁶ ευγλωττία = ικανότητα έκφρασης, ευχέρεια λόγου.

⁷ ξεπροβόδισμα = συνοδεία και αποχαιρετισμός κάποιου που φεύγει.

⁸ ρυάζεται = ωρύεται, βρυχάται.

—Μάνα, οι ανέμοι ρίξανε του δρόμου το πλατάνι·
με τρώει, μανούλα, η θύμηση, κι ο πόνος με δαγκάνει.

—Παιδί μου, όλοι θα φύγουνε· κι αν μείνεις τελευταίος;
σύρε· και πάντα να 'σαι ορθός και πάντα να 'σαι ωραίος.

—Μάνα μου, κοίτα, ενύχτωσε· πώς να κινήσω; βρέχει·
μάνα, μια θλίψη με κρατεί και μια τρομάρα μ' έχει.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να καταγράψεις σε 50-60 λέξεις τις προσδοκίες με τις οποίες προσεγγίζουν οι νέοι τους πιο ηλικιωμένους, σύμφωνα με το Κείμενο 1.

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να εντοπίσεις τη λέξη που συνδέει δομικά την 3^η με την 4^η παράγραφο του Κειμένου 1 (μονάδες 2), να σημειώσεις τι δηλώνει (μονάδες 2) και να προσδιορίσεις τη νοηματική λειτουργία αυτής της λέξης (μονάδες 6).

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Να επιλέξεις και να μεταφέρεις στο απαντητικό σου φύλλο τη σωστή απάντηση για καθεμία από τις παρακάτω προτάσεις, οι οποίες βασίζονται στο Κείμενο 1. Σε κάθε περίπτωση, μία μόνο από τις τέσσερις προτεινόμενες απαντήσεις είναι ορθή:

1. Στην 1^η παράγραφο του κειμένου κυριαρχεί:

- α) Η αναφορική λειτουργία της γλώσσας
- β) Η συνυποδηλωτική χρήση της γλώσσας
- γ) Το ασύνδετο σχήμα
- δ) Το πολυσύνδετο σχήμα

2. Στο απόσπασμα «με τη ζαλισμένη ελπίδα πως –πού ξέρεις- μπορεί και η πείρα του χρόνου να μας έχει διδάξει» η διπλή παύλα περικλείει μία φράση που συνιστά:

- α) Ειρωνεία
- β) Μεταφορά
- γ) Αντίθετη άποψη
- δ) Σχόλιο

3. Το ύφος της τελευταίας παραγράφου του κειμένου μπορεί να χαρακτηριστεί ως:

- α) Επίσημο
- β) Σοβαρό
- γ) Παραστατικό
- δ) Λαϊκότροπο

4. Το σχήμα λόγου που υπάρχει στην πρόταση: «Έκανε την κάθε έννοια συκοφάντη του εαυτού της» είναι:

- α) Επανάληψη
- β) Υπερβατό
- γ) Παρομοίωση
- δ) Προσωποποίηση

5. Με τη φράση «να μην περπατάει με δεκανίκια δανεικά», ο συγγραφέας εννοεί ότι οι νέοι θα πρέπει να:

- α) σκέφτονται αυτόνομα
- β) προσέχουν τις επιλογές τους
- γ) δανείζονται βοηθήματα για την μετακίνησή τους
- δ) ζητάνε βοήθεια από άλλους.

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 30)

Ποια είναι τα κυριότερα προβλήματα που απασχολούν τους σύγχρονους νέους; Με ποιους τρόπους μπορούν οι μεγαλύτεροι σε ηλικία να τους συμπαρασταθούν; Να εκφράσεις τεκμηριωμένα την άποψή σου, αντλώντας στοιχεία από το Κείμενο 1, σε ένα άρθρο (350-400 λέξεων) που θα αναρτηθεί στον ιστότοπο του σχολείου σου.

Μονάδες 30

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 20)

Τι αναδεικνύει η διαλογική μορφή του ποιήματος σε συσχέτιση με τα ρηματικά πρόσωπα που χρησιμοποιούνται σε αυτό; Να απαντήσεις τεκμηριωμένα με αναφορές στο Κείμενο 2.

Μονάδες 20

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Πώς ερμηνεύεις τις συμβουλές που δίνει η μητέρα στον γιο της; Η απάντησή σου να τεκμηριώνεται με αναφορές στο Κείμενο 2 και να εκτείνεται σε 120-150 λέξεις.

Μονάδες 15